

5. *Kolcheva T. V.* Ritm kak kul'turologičeskaja problema : dis... kand. kul'turologi : spec. 24.00.01 – «Teorija i istorija kul'tury» / T. V. Kolcheva. – M., 2004. – 220 s.
6. *Losev A. F.* Istorija antichnoj jestetiki : Rannij jellinizm. T. V / A. F. Losev. – M. : Iskusstvo, 1979. – 624 s.
7. *Lukian Samosatskij.* O pljaske / Lukian Samosatskij // Lukian Samosatskij. Sochinenija v 2 t. T. 2. / [pod. obshh. red. A. I. Zajceva]. – SPb. : Aletejja, 2001. – S. 30–48.
8. *Platon.* Gosudarstvo / Platon // Sobr. soch. v chetyreh tomah. – M. : Mysl', 1994. – T. 3. – S. 79–421.
9. *Tatarkevich V.* Antichnaja jestetika / V. Tatarkevich. – M. : Iskusstvo, 1977. – 327 s.
10. *Hudekov S. N.* Vseobshhaja istorija tanca / S. N. Hudekov. – M. : Jeksmo, 2009. – 608 s. – (Vseobshhaja istorija).

RHYTHM AS A FORM-FORMING CHARACTERISTIC ORHEASTICS OF ANTIQUITY

Baranova Yuliia, Candidate of art studies, senior lecturer,
Kaniv College of Culture and Arts of the Uman State Pedagogical
University named after P. Tychna, Kaniv

It is noted that the problem of the ability to rhythm sense and its role in the knowledge of the world and creativity was considered in the first philosophical teachings. It is noted that the analysis of the idea of the rhythm in dance from early civilizations makes it possible to trace the evolution of the choreographic culture from the syncretic forms to an increasingly independent, individualized dance. It is revealed that the dance reaches its completed plastic, cosmological type in Greek culture. Appeal to the works of Lucian, Plato, Aristotle gives grounds to assert that «musychny art» is a complete symbiosis of music, dance and poetry.

Key words: rhythm, culture Antiquity, orheastics, dance.

UDC 7.032+793.3

RHYTHM AS A FORM-FORMING CHARACTERISTIC ORHEASTICS OF ANTIQUITY

Baranova Yuliia, candidate of art studies, senior lecturer,
Kaniv College of Culture and Arts of Uman State Pedagogical
University named after P. Tychna, Kaniv

The aim of this paper is to systematize representations about the role of rhythm in the formation of syncretic artistic forms of Antiquity (orheastics).

Research methodology. Based on the analysis and systematization of fundamental literature and the latest research a scientifically grounded study was carried out.

Results. The value of the ability to rhythm and its role in the knowledge of the world and creativity was considered in the first philosophical teachings. An analysis of the ideas about the rhythm in dance from early civilizations makes it possible to trace the evolution of choreographic culture from syncretic forms to increasing autonomy, individualization of dance. The dance reaches its completed plastic, cosmological type in Greek culture. An appeal to the works of Lucian, Plato, and Aristotle gives grounds to assert that «music art» is a completed symbiosis of music, dance and poetry. The results of the study do not complete all aspects of the above problem.

Novelty. Systematization of representations about the role of the rhythm and proof of its leading role in the formation of syncretic artistic forms of Antiquity (orheastics) has been defoned.

The practical significance. The materials and results of the research can be used for further philosophical, cultural and art studies of the rhythm of Antiquity and other epochs.

Key words: rhythm, culture Antiquity, orheastics, dance.

Надійшла до редакції 5.11.2017 р.

УДК 008:27-664.31(477)«16/17»

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА РЕЛІГІЙНО-ЕСТЕТИЧНОГО СИНКРЕТИЗМУ ДУХОВНОЇ СФЕРИ КОЗАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Пищанська Вікторія Миколаївна, кандидат культурології, доцент,
Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Дніпро
victorya.ps@gmail.com

Крізь полісемантичну інтерпретацію терміну «синкретизм» обґрунтовується тип взаємного зв'язку релігійної та естетичної сфери у козацькій культурі XVII–XVIII ст. Феномен і поняття синкретизму репрезентуються в їх історичній та семантичній еволюції через призму культурологічного бачення. Духовна культура українського козацтва розглядається у світлі надбань вітчизняної й світової культурологічної думки, зокрема з точки зору філософії етнокультури.

Ключові слова: духовна сфера, козацька культура, релігійно-естетичний синкретизм, козацький Sacrum, естезис, українське Бароко.

Постановка проблеми. Сутнісною ознакою духовної культури України протягом століть була глибока релігійність, закладена у глибині етноментальності українства. Відповідно, ключову роль у становленні та розвитку української духовності відіграла православна Церква. Особливих форм творення духовної сфери набуло у XVII–XVIII ст. – час піднесення культури українського козацтва. Православні козаки, будучи залученими до проблем зіткнення контрреформаційного католицизму зі східноєвропейським православ'ям, взяли активну участь у релігійній боротьбі і «з перших десятиліть XVII ст. виступили на боці переслідуваної православної церкви» [12; 17], ставши активними учасниками формування релігійної історії в Україні.

Аналізувати дану проблему сучасний дослідник може лише спираючись на матеріали гетьманських листів та універсалів, офіційні документи козацької адміністрації й православної церкви, полемічну літературу, джерела позаукраїнського походження тощо. На жаль, вивчення тем, пов'язаних із феноменом козацтва, зокрема, тих питань, що торкаються сакральних аспектів духовності запорожців, стикається з очевидною проблемою браку джерельної бази. Це пов'язано з відсутністю козацької архівної служби, а за умов браку або обмеженості творених досліджуваною соціальною групою (козацтвом) джерел, складно відтворити її погляд на саму себе, суспільство і культуру. Але у вивченні духовної сфери культури українського козацтва унікальним є те, що існує можливість дослідження наявних структурних форм української духовної традиції, збережених в історичному розвитку України, зокрема синкретизму релігійних та естетичних її складових, змістового перетину сфер сакруму й естезису (світоглядних святостей і чуттєвості художніх форм).

Аналіз досліджень і публікацій. Релігійні та естетичні цінності посідають одне з найважливіших місць у духовній культурі України XVII–XVIII ст., а тому й викликають великий інтерес у науковців. Питання співвідношення різних аспектів релігійного та естетичного, як підсистем духовної культури, знаходили висвітлення у працях представників філософської, естетичної, релігієзнавчої думки, утворюючи в синтезі культурологічну парадигму категоріальної системи, що містить у собі синкретичні характеристики феномену української культури (напр., П. Герчанівська, В. Головей, Л. Довга, О. Калашнікова, О. Кирилюк, С. Кримський, Н. Ковальчук, В. Личковах, М. Попович, О. Смоліна, В. Шейко, В. Шелюто та ін.).

Мета даної статті полягає у дослідженні категорій релігійного та естетичного, що мають універсальний характер відносно сфери гуманітарного знання і відіграють констатуючу роль у просторі культурологічного дискурсу, надаючи йому інтегруючого, синкретичного характеру, що розкриває духовну цілісність культури.

Виклад основного матеріалу. Феномен релігійності в структурі духовної культури постає як площина сакрального – сфери святостей християнської релігії та народного «святівідношення». У сучасній філософській, культурологічній, естетичній науці названа як *Sacrum*, вона інтегрує не лише суто релігійні аспекти, а й світоглядні, етичні та естетичні цінності, що відповідають етнопсихологічним засадам українства, зокрема козацтва. Протягом багатьох століть первинним підґрунтям, основою, на якій і формувалася духовна культура, був традиційний український *Sacrum*, починаючи від культурогенезу Кам'яної могили, Трипілья, Київської Русі та збагачуючись християнськими святинами.

Етимологія поняття *Sacrum* як священного, святого, що походить «від *lat. sacrum* – священна річ, дія» [14; 562], має індоєвропейський корінь *sac-*, що виражає найбільш інтенсивну присутність духовності у своїй найбільш повній, як правило, релігійній формі. Слід зазначити, що поняття «сакральне» та «святе» мають іноді синонімічний, а іноді й антиномічний зміст. Відповідно до філософського енциклопедичного словника, «в історичному контексті – в процесі переходу від «релігії закону» до «релігії спасіння» – сакральне інтерпретується як «святе», набуваючи чітких етичних характеристик» [14; 562].

У культурологічному змісті категорії «сакрального» і «святого» використовуються для того, щоб показати: 1) вищий ступінь онтологічної досконалості, що започатковує надприродну єдність могутності, праведності і краси; 2) здатність божественного начала чинити очисний перетворювальний вплив на навколишнє буття; 3) властивість кінцевої істоти (людини) внаслідок самозречення набувати якостей провідника зазначеного надприродного впливу [14; 573].

Як засвідчує В. Шелюто, під сакральним розумілася відповідність космосу, фундаментальна структура речей, існуюча реальність [15; 252]. Дослідник зазначає, що з давнини в індоєвропейському мисленні сакральне є тією основою, на якій фундується будь-яка реальність. Проте, якщо В. Шелюто стверджує, що у релігієзнавстві термін «сакральне» характеризує церковні таїнства, речі, що належать до релігійного культу, а також усе те, що, за вченням церкви, наділено Божою благодаттю [15; 252], то поняття *Sacrum* у культурологічній парадигмі релігійно-естетичного синкретизму наділено більш широким значенням.

Культурологічне тлумачення поняття «*Sacrum*» знаходимо у В. Личковаха. Відомий естетик і культуролог трактує даний світоглядно-філософський термін в екстраполяції на етноестетику через ідею «СВЯТОВідношення в українській філософії мистецтва» [9; 10]. На його думку, ідея *Sacrum* у характерна для всієї історії духовної культури, також є базовою для української естетичної свідомості та художнього мислення. Відповідно, простір «сакральних сигнатур – знаково-смыслових комплексів, що організують семіосферу та естетосферу художньої образності», є вкорінений у всій історії релігійного мистецтва [10; 94]. Водночас глибоку релігійність, а саме її соціально-психологічну і духовну складову, В. Личковах виокремлює серед культуротворчих універсалій та архетипів української ментальності, визначаючи *український Sacrum* як «духовно-освячені цінності віри й життя, метарелігійні святості українського буття» [7; 147].

Стосовно релігійно-естетичного синкретизму, то в українському етнонаціональному менталітеті, як зазначає акад. С. Кримський, простежується особливий зв'язок сакральності з духом і стилем українського бароко. Це виявляється під час аналізу барокової свідомості, яку видатний філософ і культуролог пропонує виокремлювати як особливий феномен, з огляду на врахування та пояснення історичних колізій української духовності XVII – сер. XVIII ст. [6; 322]. Вирізнення синкретизму барокової свідомості, за переконанням ученого, фокусує увагу на релігійно-естетичному чиннику, що за барокової доби «запліднював усі напрями культури», інколи й відмінні від бароко, «і тим самим інтегрував під його ознаками усе багатоманіття культурного життя в єдину духовну епоху» [6; 322].

Завдяки мистецьким потенціям бароко маємо можливість стверджувати про унікальний взаємозв'язок та взаємопроникнення сакральних ознак і естетичних особливостей української культури, про її релігійно-естетичний синкретизм, утім і не без окремих наявних проблем. Зокрема, в осмисленні феномену сакрального філософською наукою В. Шелюто відзначає, що з одночасним активним вивченням релігієзнавчих аспектів сакрального, «поза увагою дослідників залишаються естетичні аспекти проблеми» [15; 252].

Аналізуючи історію української естетичної думки, В. Личковах засвідчує різнобічний процес зародження й розвитку сфери «естезису» в етнонаціональній культурі, розрізнене становлення і формування донаукової й наукової парадигми естетики в Україні. Вчений, розглядаючи український естезис як духовно-чуттєву царину, що охоплює сферу «світовідношення, способу життя, екзистенціальних переживань», виділяє в ньому як спільні для всіх європейських народів риси, так і певні етнокультурні особливості, притаманні етнічному ядру нації, що породжували «неповторну естетосферу соціуму, особливий склад мислення і почування» [8; 3]. Притім автор історико-естетичної концепції наголошує на органічному вплетінні розвитку українського естезису в соціокультурний контекст історичного буття українців, а саме: «їхню ментальність, духовність, культуру, мистецтво» [8; 3].

В іншому ґрунтовному дослідженні з історії естетики на матеріалі української культури І. Іваньо сформулював дефініцію естетики як науки, трактуючи її як «сукупність художніх напрямів і шкіл», як «систему методологічних принципів мистецтвознавства і художньої критики» [3; 7]. Автор нарису розвитку естетичної думки України розглядає визначення естетики як філософію мистецтва і творчості за законами краси та відповідно до цього у своїй праці ставить завдання: «...розкриття закономірностей виникнення, розвитку та функціонування естетичних ідей, теорій, кристалізації естетики як філософської науки, що вивчає сутність і розвиток естетичної свідомості та принципи творчості за принципами краси» [3; 7]. Закономірності виникнення, розвитку та функціонування історії естетики І. Іваньо пояснює такими універсальними поняттями, як «мистецтво» і «краса», що відповідають раціоналістичним підвалинам, закладеним в ідеї «дисципліни». Український філософ вважає, що історичне дослідження має на меті відтворення естетики як системи знань, якій притаманна певна єдність і зв'язок з іншими формами теоретичної та практичної діяльності – філософії та мистецтва [3; 7]. Отже, в опрацюванні естетичного начала в духовній сфері козацької культури об'єктом дослідження є як філософські праці, так і художні твори, причому останні є найбільш цінними з точки зору історії етнонаціонального естезису, бо створенні вони були у XVII–XVIII ст. та є артефактами козацького бароко.

Сама етимологія терміну «естетика» дає доволі ясний орієнтир: «естетичне» – це почуттєве, те, «що має відношення до чуттєвого сприйняття» [2; 5]. Ще у середині XVIII ст. О. Баумгартен, виокремивши естетику в окрему філософську дисципліну, розглядав її як теорію прекрасного, оскільки чуттєве сприйняття досконалості він пов'язував із насолодою красою [13; 234]. Завдячуючи німецькому філософу, вже з XVIII ст. естетику сприймають як «філософію прекрасного» та часто розглядають як філософію мистецтва. Проте застосування *поняття «естетичне»* охоплює велике розмаїття людських взаємозв'язків і здібностей, до яких відносять: творчість за законами краси і мистецтво як специфічний вид діяльності; закономірності художньої творчості та специфіку

художнього сприйняття з урахуванням не лише відчуття кольору і звуку, а й інтелектуальних переживань, уяви та інтуїції; життєві цінності пізнання та специфічні властивості соціальних і природних речей; високохудожні твори мистецтва та високоморальні вчинки людей. Аналіз уживання слів «естетичне» та «чуттєве» показує очевидну нетотожність їх значень, а точніше – складність категорії естетичне та специфіку конотацій, притаманних йому, особливо в рамках української духовної культури XVII–XVIII ст. Окрім того, існують розбіжності у трактуванні понять «естетичне» та «художнє», зокрема в межах вивчення питань про мистецтво українського козацтва в культурологічній парадигмі релігійно-естетичного синкретизму.

У зв'язку з цим І. Бондаревська стверджує, що «естетика та естетичне ставлення є функцією культури як певної моделі соціального життя, і тому відповідь на питання про припустимість і доцільність застосування естетичної теорії до аналізу української культури XVII–XVIII ст. передбачає реконструкцію умов, які створювали б «попит» на відповідну теорію і певний спосіб осмислення мистецьких творів, мистецької діяльності» [1; 5]. Одночасно відома дослідниця естетики бароко, розглядаючи українську культуру, зауважує, «що коли обговорювали мистецтво XVII – XVIII ст., то мали на увазі щось інше, порівняно з тим, що ми автоматично починаємо розуміти тепер, спираючись на знайому термінологію» [1; 21].

В Україні у XVII–XVIII ст., як констатує І. Бондаревська, було в ужитку два слова, які тепер перекладають як «мистецтво» – латинське *ars*, що побутувало в освітньому, академічному середовищі, та давнє «художество», яке за змістом уже у XVII ст. вживається у значенні, що відповідає латинському *ars* [1; 21]. Та, незважаючи на специфіку тлумачення понять, естетична думка так чи інакше з прадавніх віків супроводжувала всі життєві процеси українців. Український народ у своїх традиційних віруваннях, народних ремеслах та фольклорі «естетично утверджував своє світовідношення як «святovidношення», мудро розмірковуючи про красу природи, людини, життя, кохання, емоційно-виразних барвників у «віночку» повсякденного існування» [8; 3], закладених у глибинах української етноментальності та органічно поєднаних із духовністю, традиційною культурою, релігією та мистецтвом.

І хоча, як сказано у розділі «Естетика» третього тому багатотомного видання «Історія української культури», присвяченого культурі XVII–XVIII ст., у той час «естетика ще не оформилась у самостійне наукове вчення, не було окреслено не тільки її назви, а специфіки предмета» [5; 535], виявлення українського естетизму знаходимо у відомому на весь світ українському декоративно-ужитковому мистецтві, народній іконографії та малярстві, народних думках і музичному фольклорі. Через народну творчість українці естетизували навколишній світ, власне життя, життєвий простір і соціальний час.

Стосовно українського мистецтва XVII–XVIII ст. необхідно зазначити, що мистецька діяльність не мислилась як особлива соціальна сфера виробництва духовних (естетичних) цінностей. Твори мистецтва мали виконувати соціально корисну функцію у різних сферах діяльності. Такими сферами були побут, суспільні практики та релігія, а мистецька діяльність орієнтувалася на повсякденний досвід, екзистенціальні переживання та одухотворену інтенсивність емоцій. Говорити про естетичний досвід як такий і тим паче – концепт естетичного – в межах української культури XVII–XVIII ст. не доцільно. Даний період в історії української естетичної думки, згідно з класифікацією В. Личковаха, і є «донауковим». Та, хоча в естетичних ідеях того часу було відсутнє теоретичне розуміння станів і почуттів індивіда як єдиного джерела відтворення цілісності людського існування та причини мистецької діяльності й оцінки мистецьких творів, а творча активність живилася переважно готовими смислами – релігійним і соціальним, вони органічно розчинені в українській «філософії краси» і «філософії мистецтва» на рівні світогляду і художньої практики Бароко.

Мистецтво як продукт рефлексії, образної кодифікації й чуттєвого узагальнення набутого досвіду історичного буття українців утілювало українську етноментальність, християнську духовність, традиційну культуру та естетично утверджувало національні образи краси. У зв'язку з цим в українській культурі XVII–XVIII ст. відбувалися зміни в її самосвідомості, пов'язані зі своєрідністю українського бароко та запровадженням відповідних форм розвитку мистецтва.

Традиційні та новаторські у загальнокультурному розумінні властивості мистецтва XVII–XVIII ст., що відтворювали базові екзистенційні почуття барокової людини та реконструювали етнокультурні традиції й художнє сприйняття дійсності козацькими митцями, опосередковано вплинули на формування української духовної культури в її антропологічних та релігійно-естетичних вимірах. Людинотворчий сенс буття мистецтва, окреслений в українській естетичній науці В. Малаховим, виразно виявляється і у козацькому мистецтві. Як визнає вчений, «цілісно розкрити людський досвід в образах мистецтва означає не тільки «змодельовати» плин життя яким воно є, але, по-перше, ввести цей досвід у контекст свободи, подати його як предмет вибору та моральнісного

осмислення; по-друге, виявити притаманні цьому досвіді глибинні культурно-історичні смисли, його орієнтацію стосовно фундаментальних цінностей людського буття; по-третє, відновити його як елемент спілкування у багатомірному просторі суб'єкт-об'єктних зв'язків – репліку, позицію в діалозі» [11; 97]. Ці характеристики досвіду мистецтва, на нашу думку, складають основу *культурологічної парадигми*, що розкриває його статус і роль у духовній культурі.

Спираючись на означені В. Малаховим властивості мистецького твору в контексті культурології, уявляється можливим розгляд художніх цінностей як відображення ставлення їх творців до навколишнього світу, як віддзеркалення подій, явищ і станів барокової людини, детермінованих соціальним та індивідуальним буттям особистості XVII–XVIII ст. Відтак, з'являється сенс досліджувати мистецтво не лише як феномен, кореляційний лише відчуттям його творця, а й як детермінований всією життєвою дійсністю й комунікативною практикою. Саме тому варто говорити про величезний вплив мистецтва на формування не лише типових особистостей бароко, а й взагалі на становлення духовної культури XVII–XVIII ст. в її барокових характеристиках.

Одночасно існує інша позиція у вирішенні даної проблематики. Зокрема, Р. Шульга у соціокультурологічному нарисі «Мистецтво у практиці культури» висловлює переконання в наявності особливого пласта, в якому культура конститується у вигляді конкретних дотичних та зримих форм. Відомий український філософ і естетик, розглядаючи соціологічні та культурологічні аспекти побутування мистецтва у суспільстві, вважає, що ціннісна, смислова, символічна, а також сакральна наповненість зазначених форм така, що вони, безсумнівно, відіграють величезну роль у житті кожної окремої людини, і у житті всього суспільства. Утім Р. Шульга, зазначаючи, що даний пласт лежить на поверхні, акцентує увагу на оманливій легкості, з якою він піддається теоретичній розробці, яка, на думку дослідниці, далеко не завжди відповідає зусиллям, необхідним для того, щоб дістатися розуміння наявності та глибини «залягання» інших пластів [16; 18]. Звідси, за переконанням Р. Шульги, виникає безліч «поверхневого» і в судженнях та оцінках, у пропонованих теоретичних побудовах і в напрямках вирішення проблем, пов'язаних із рухом культуротворчих процесів. Саме тому величезну роль у впливі мистецтва на формування ціннісних орієнтацій особистості філософ і естетик надає саме його духовним і в т. ч. сакральним аспектам. Вважаючи, що «роль спілкування з мистецтвом, результат якого не сягає далі емоційного насичення, є невеликою, оскільки практично не позначається на духовному збагаченні особистості» [17; 20], вона пропонує розглядати як стрижневі не лише ціннісні, смислові та символічні, а й сакральні детермінанти (категорії) мистецтва.

Висновки. Таким чином, найважливішу роль у релігійно-естетичному просторі культурологічного дискурсу відіграє *категорія сакрального*. Пов'язуючись із релігією та мистецтвом, сакральне є метакатегорією, що має комплексний характер. У межах культурологічної парадигми духовного синкретизму вона інтегрує в собі не лише релігійнознавчі аспекти (зважаючи на етимологію поняття як святого, священного), а й, головним чином, загальнофілософські, етичні, естетичні, тобто такі, що мають безумовний аксіологічний зв'язок із проблемами формування культурної свідомості особистості та соціуму. Звідси основоположний статус сакрального у генезі та розвитку духовної культури будь-якої етнічної народності протягом довготривалого часу. Пов'язана із своєрідною винятковістю релігійного відчуття, рецепція сакрального духовної сфери культури українського козацтва вирізняє його історико-культурну місію не лише щодо представників інших релігій, а й породжує визначальні відмінності у рамках української етнокультури, що є перспективним питанням для подальших культурологічних досліджень.

Список використаної літератури

1. *Бондаревська І. А.* Парадоксальність естетичного в українській культурі XVII – XIII століть : монографія / І. А. Бондаревська. – Київ : Вид. ПАРАПАН, 2005. – 308 с.
2. *Естетика* : навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовий [та ін.] ; за ред. В. О. Лозового. – Київ : Юрінком. Інтер, 2007. – 208 с.
3. *Иваньо И.* Очерк развития эстетической мысли Украины / И. Иваньо. – М. : Искусство, 1981. – 423 с.
4. *Історія українського козацтва* : нариси : у 2 т. Т. 2 / ред. кол.: В. А. Смолій (відп. ред.) [та ін.]. – 2-ге вид. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 724 с.
5. *Історія української культури* : у 5 т. Т. 3 : Українська культура другої половини XVII – XVIII століть / НАН України ; гол ред. Б. Є. Патон. – Київ : Наук. думка, 2003. – 1246 с.
6. *Кримський С. Б.* Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський. – Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
7. *Личковах В.* Українські святості. Сакральні сигнатури мистецтва / В. Личковах // Філософські діалоги'2010. – Київ, 2010. – Вип. 4. Ч. 1 : Філософсько-антропологічні читання : творча спадщина В. І. Шинкарука та сьогодення. – С. 146–150.

8. *Личковах В. А.* Етнокультурні особливості української естетичної думки / В. А. Личковах // Візуальність в українській культурі: статус, динаміка, контексти : матеріали III наук.-практ. конф. (9–10 жовтня 2013 р.). – Черкаси : Брама-Україна, 2013. – С. 3–7.
9. *Личковах В. А.* Методологічні проблеми визначення особливостей української естетичної думки [Електронний ресурс] / В. А. Личковах // Учені зап. ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія «Філософія. Культурологія. Політологія. Соціологія». – Сімферополь : ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2014. – Т/ 27 (66), № 1. – С. 306–315. – Режим доступу : [http://sn-philcultpolsoc.crimea.edu/arhiv/2014/uch_27\(66\)-1-filosof/uch27-1-filosof.pdf](http://sn-philcultpolsoc.crimea.edu/arhiv/2014/uch_27(66)-1-filosof/uch27-1-filosof.pdf).
10. *Личковах В. А.* Філософія етнокультури: Теоретико-методологічні та естетичні аспекти історії української культури / В. А. Личковах. – Київ : Вид. ПАРАПАН, 2011. – 196 с.
11. *Малахов В. А.* Искусство и человеческое мироотношение / В. А. Малахов ; АН УССР, Ин-т философии. – Київ : Наук. думка, 1988. – 213 с.
12. *Плохій С.* Наливайкова віра : Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні / С. Плохій ; авториз. пер. з англ. та ред. С. Грачова ; Ін-т Критики. – Київ : Критика, 2005. – 494 с.
13. *Савельєв В. П.* Культурологія. Етика. Естетика : навч. посіб. / В. П. Савельєв, С. М. Повторєва. – Львів : «Магнолія, 2006», 2012. – 352 с.
14. *Філософський енциклопедичний словник* / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; ред. кол.: В. І. Шинкарук (гол.) [та ін.]. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.
15. *Шелюто В. М.* Природа та типологія сакрального / В. М. Шелюто // Вісник ДНУ. Сер. : Філософія. Соціологія. Політологія / відп. ред. П. І. Гнатенко. – Дніпропетровськ, 2007. – Вип. 16. – С. 252–259.
16. *Шульга Р.* Искусство в практиках культуры. Социокультурологический очерк [Электронный ресурс] / Р. Шульга ; Нац. акад. наук Украины, Ин-т социологии, Ин-т философии им. Г. С. Сковороды. – Киев : [б. и.], 2008. – 239 с. – Режим доступа : <http://i-soc.com.ua/institute/r.shulga.pdf>
17. *Шульга Р. П.* Искусство и ценностные ориентации личности / Р. П. Шульга. – Київ : Наук. думка, 1989. – 118 с.

References

1. *Bondarevskaya I. A.* (2005). Paradoxical aesthetic in Ukrainian culture of the XVII–XIII centuries: monograph. Kyiv : PARAPAN [in Ukrainian].
2. *Kolesnikov M. P., & Kolesnikova, O. V., & Lozovy V. O.* (2007) Aesthetics: teach. manual. V. O. Lozovoy (Ed.). Kyiv : Yurinkom. Inter [in Ukrainian].
3. *Ivano I.* (1981). Essay on the Development of the Aesthetic Thought of Ukraine. Moscow: Iscusstvo [in Russian].
4. *Smoliy V. A.* (Eds.). (2011). History of the Ukrainian Cossacks: Essays. Vol. 2. Kyiv : Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].
5. *Paton B. E.* (2003). History of Ukrainian culture, Vol. 3. Ukrainian culture of the second half XVII–XVIII centuries. Kyiv: Naykova dymka [in Ukrainian].
6. *Krumskiy C. B.* (2008). Under the signature of Sofia. Kyiv : V D «Kyevo-Mohylanska Academy» [in Ukrainian].
7. *Lychkovah V. A.* (2010). Ukrainian holiness. Sacred Signatures of Art. Philosophical Dialogues'2010. (pp. 146–150). Philosophical and anthropological readings. Shynkaruk's creative heritage and present, issue 4, part 1. [in Ukrainian].
8. *Lychkovah V. A.* (2013). Ethno-cultural Peculiarities of Ukrainian Aesthetic Thought. Visuality in Ukrainian culture: status, dynamics, contexts: materials of the third scientific-practical conference'13. (pp. 3–7). Cherkasy : Brama-Ukraine [in Ukrainian].
9. *Lychkovah V. A.* (2014). Methodological problems of determining features of Ukrainian aesthetic thought. Scientific notes of the TNU. Retrieved from [http://sn-philcultpolsoc.crimea.edu/arhiv/2014/uch_27\(66\)-1-filosof/uch27-1-filosof.pdf](http://sn-philcultpolsoc.crimea.edu/arhiv/2014/uch_27(66)-1-filosof/uch27-1-filosof.pdf)
10. *Lychkovah V. A.* (2011). Philosophy ethnic culture. Theoretical and methodological and aesthetic aspects of the history of Ukrainian culture. Kyiv : PARAPAN [in Ukrainian].
11. *Malakhov V. A.* (1988). Art and human relationship. – Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
12. *Plochy S.* (2005). Nalyvaikova faith: Cossacks and religion in early modern Ukraine. (S. Gracheva, Trans). Kyiv : Critica [in Ukrainian].
13. *Savelyev V. P., & Povtoreva, S. M.* (2006). Culturology. Ethics. Aesthetics. Lviv : Magnolia [in Ukrainian].
14. *Shynkaruk V. I.* (Eds.). (2002). Philosophical Encyclopedic Dictionary. Kyiv: Abris [in Ukrainian].
15. *Sheluto V. M.* (2007). Nature and typology of the sacred. Bulletin of the DNU. P. I. Gnatenko (Eds.). Philosophy. Sociology. Politics., issue 16 (pp. 252–259). Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
16. *Shulga R.* (2008). Art in the practice of culture. Socio-cultural essay. National acad. Sciences of Ukraine, Institute of Sociology, Institute of Philosophy of the Shmi G.S. Skovoroda. Retrieved from <http://i-soc.com.ua/institute/r.shulga.pdf>
17. *Shulga R. P.* (1989). Art and value orientations of the personality. – Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

**THE CULTURAL PARADIGM OF RELIGIOUS AND AESTHETIC SYNCRETISM
OF THE SPIRITUAL SPHERE OF THE COSSACK CULTURE**

Pishchanska Victoriia, PhD in Culturology, Associate Professor,
Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Dnipro

Through the polysemantic interpretation of the term «syncretism», the type of mutual connection between the religious and aesthetic sphere in the Cossack culture of the 17 th–18 th centuries is substantiated. The phenomenon and concept of syncretism are represented in their historical and semantic evolution through the prism of cultural vision. The spiritual sphere of the Cossack culture is considered in the light of the achievements of the national and world cultural thought, in particular, from the point of view of the philosophy of ethnoculture.

Key words: spiritual sphere, Cossack culture, religious and aesthetic syncretism, Cossack Sacrum, aesthesis, Ukrainian Baroque.

UDC 008:27-664.31(477)«16/17»

**THE CULTURAL PARADIGM OF RELIGIOUS AND AESTHETIC SYNCRETISM
OF THE SPIRITUAL SPHERE OF THE COSSACK CULTURE**

Pishchanska Victoriia, PhD in Culturology, Associate Professor,
Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Dnipro

The aim of this article is to research the religious and aesthetic categories, which are universal in relation to the sphere of humanitarian knowledge and play a constitutive role in the space of culturological discourse, giving it an integrating, syncretic character that reveals the spiritual integrity of culture.

The methodology of the study lies in applying methods of analysis, synthesis, comparison, generalization, as well as in the using of terminological, ideological and semantic, historical and cultural approaches. This made it possible to indicate the ethnocultural absorption of religious and aesthetic values in the formation of the spiritual foundations of the Cossack culture, to define the nature of syncretism in the sphere of the Cossack Sacrum, and its impact on the formation of the world-view and the Ukrainian Cossacks' aesthesis.

Results. It is established that the sacred category plays the most important role in the religious and aesthetic space of the culturological discourse. Uniting religion and art, the sacred is a meta category that has a complex character. Within the culturological paradigm of spiritual syncretism, it integrates not only the religious aspects (considering the etymology of the notion as saint, sacred ones) but also, mainly, general philosophical, ethical, aesthetic aspects, that have an unconditional axiological connection with the problems of formation of the cultural consciousness of the person and society. Hence it follows the fundamental status of the sacred in genesis and the development of the spiritual culture of any ethnic nation over a long period of time.

Novelty. An attempt is made in this paper to show the development of the culturological conception of the religious and aesthetic syncretism of the spiritual sphere of the Cossack culture in the unity of faith and aesthesis, Baroque pathetic and sacred antithetics in the world-view, in mentality and in the art of the Cossack Baroque, which has a permanent cultural creative meaning in the history of Ukraine.

The practical significance. The scientific propositions formulated in this article can be used by Ukrainian educators in teaching cultural studies, the history of Ukrainian culture, aesthetics, religious studies, the philosophy of ethnoculture, etc.

Key words: spiritual sphere, Cossack culture, religious and aesthetic syncretism, Cossack Sacrum, aesthesis, Ukrainian Baroque.

Надійшла до редакції 11.11.2017 р.

УДК 781.034.7(477)«16/17»:008

**ВИКОРИСТАННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ
МУЗИЧНО-РИТОРИЧНИХ ФІГУР У СЕМІОТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ
УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ БАРОКО**

Олейнікова Тетяна Петрівна, аспірантка,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ.
tatyana.oleynikova@gmail.com

Уперше здійснюється адаптація відомих західноєвропейських прийомів аналізу музично-риторичних фігур до технології їх використання в семіотичному дослідженні української музики бароко. Механізм адаптації включає розширення і доповнення вже наявних підходів за рахунок уведення авторської методики розкодування сакральних змістів символіки в українській музиці бароко, що базується на поясненні семантики символу шляхом зіставлення з іншими подібними закодованими в сакральних текстах символічними концептами. Розкодування сакральних змістів символіки української барокової музики дозволяє виявити духовний стрижень становлення національної музичної культури.